

ПРОСТІ ПРИЙМЕННИКИ У СЛОВАЦЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (50)

УДК 811 [161.2 + 162.4]’367.633

DOI:10.24144/2663-6840/2023.2(50).44–48

Буднікова Л. Прості прийменники у словацькій та українській мовах; кількість бібліографічних джерел – 9; мова українська.

Анотація. У статті розглядаються прості непохідні прийменники словацької мови, які пов’язуються з родовим, давальним та знахідним відмінками, у зіставленні з українською мовою. Виділяються проблемні питання при вживанні прийменників в обох мовах.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що прийменники словацької мови в зіставленні з українською мовою на сьогодні мало досліджені. Більшість простих непохідних прийменників словацької та української мов є давніми. За своїм походженням ці прийменники сягають ще до праслов’янської мови, тому, з одного боку, вони є схожими за формою та вживанням, але, з іншого, – на сучасному рівні словацької та української мов є досить багато відмінностей при вживанні прийменників, оскільки один і той самий прийменник у різних мовах може виражати різні смислові відношення, що завдає труднощів під час їх вивчення та засвоєння.

Мета нашого дослідження – показати за принципом від «форми до змісту» подібності та відмінності вживання окремих непохідних прийменників у словацькій та українській мовах із родовим, давальним та знахідним відмінками. Такий спосіб допоможе краще пояснити вживання та значення окремих прийменників в обох мовах, особливо при вивченні близької слов’янської мови як іноземної.

Зіставний аналіз словацьких та українських прийменників із родовим, давальним та знахідним відмінками показав, що словацькому прийменнику в українській мові і, навпаки, українському прийменнику в словацькій мові може відповідати: конструкція з іншим прийменником, безприйменниковий зворот, конструкція з подібним прийменником, але в іншому відмінку.

Тільки в трьох прийменниках *bez*, *za* і *okrem* збігаються всі значення в родовому відмінку, і ці прийменники в обох мовах вживаються однаково. Окрім того, в українській мові непохідних прийменників, які пов’язуються з родовим відмінком, удвічі більше.

Ключові слова: прийменник, відмінок, форма, іменник, словацька мова, українська мова.

Постановка проблеми: Прийменник – службова незмінна частина мови, котра слугує для вираження залежності іменника, прикметника, числівника, займенника від інших слів у словосполученні та реченні. Більшість простих непохідних прийменників словацької та української мов є давніми. За своїм походженням ці прийменники сягають ще до праслов’янської мови, тому, з одного боку, вони є схожими за формою та вживанням, але, з іншого, на сучасному рівні словацької та української мов є досить багато відмінностей при вживанні прийменників, оскільки один і той самий прийменник у різних мовах може виражати різні смислові відношення, що завдає труднощів під час їх вивчення та засвоєння.

Аналіз досліджень. Багато мовознавців досліджували прийменники в різних мовах. Прийменник словацької мови добре описали Я. Оравець [Oravec 1968], Е. Горак [Horák 1989], Я. Кесселова [Kesselová 2001], української мови – І. Вихованець [Вихованець 1980]. У зіставному аспекті прийменниками словацької та польської мови займається М. Войтекова [Vojteková 2008], зіставленню словацького та українського прийменника присвячені розділи підручника «Словацька мова», авторами якого є С. Пахомова та Я. Джоганик [Пахомова, Джоганик 2008].

Мета нашого дослідження – показати за принципом від «форми до змісту» подібності та відмінності вживання окремих непохідних прийменників у словацькій та українській мовах з родовим відмінком (слов. *bez*, *do*, *od*, *z*, *za*, *podľa*, *u*, *okrem* (8 прийменників) [Vojteková 2008, с. 18]; укр.

bez, *do*, *від* (*od*), *з* (*із*, *зі*), *за*, *в* (*у*), *крім* (*окрім*), *для*, *біля*, *між*, *ради*, *серед*, *замість*, *коло*, *проти* (15 прийменників) [Вихованець 1980, с. 101], давальним відмінком (слов. *k*, *proti*; укр. *к*) та знахідним відмінком (слов. *na*, *o*, *pod*, *pred*, *cez*; укр. *на*, *під*, *в*, *через*, *перед*). Таким чином можна краще пояснити вживання та значення окремих прийменників в обох мовах, особливо при вивченні близької слов’янської мови як іноземної. У роботі використано описовий та порівняльно-зіставний методи.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо спочатку прості прийменники, які пов’язуються з родовим відмінком у словацькій мові, і зіставимо їх із подібними прийменниками в українській мові.

Прийменник *bez* у словацькій мові має значення «відсутність, брак чого-, кого-небудь» і пов’язується з назвами осіб, предметів та явищ у родовому відмінку. Наприклад, *zaobist’ sa bez priateľov, ocitnúť sa bez strechy nad hlavou, zostat’ bez pomoci* [Ološtiak 2013, с. 80]. В українській мові прийменник *без* має схоже значення і також пов’язується тільки з родовим відмінком: *залишитися без друзів, зостатися без нічого, кинь без хвоста, щасливий без краю*.

Прийменник *do* у словацькій мові має декілька значень. Найбільш поширеним є «напрямок всередину предмета, простору»: *nastúpiť do autobusu, naliať do pohára, ísť do školy, do práce* [Ološtiak 2013, с. 81]. В українській мові в цьому значенні вживається прийменник *в* або *на* зі знахідним відмінком: *сісти в (на) автобус, налити в склянку, йти на роботу*. В українській мові саме прийменник *в* вказує

на спрямованість дії всередину предмета, простору, а **до** – на те, що дія відбувається в напрямку до нього і може не закінчуватися проникненням усередину. Наприклад, *Семирічний Іван вже ходить до школи; щодня о восьмій ранку він іде в школу*. Тому словацькі вирази *ísť do knižnice, do školy* необхідно перекладати *йти в бібліотеку, в школу*. Хоча, як зазначає І. Вихованець, прийменник **в** із знахідним відмінком і прийменник **до** з родовим відмінком можуть взаємозамінюватися: *зайти в хату – зайти до хати* [Вихованець 1980, с. 111]. Але це правило не діє при пов'язуванні прийменника **до** з назвами осіб: *йти до лікаря*.

Окрім значення «напрямку всередину», прийменник **до** в словацькій мові має значення «місцевої межі»: *utyt' sa do pása, vyzvliect' sa do polpása* [Ološtiak 2013, с. 81]. Подібне значення прийменник **до** має і в українській мові: *вмитися до пояса, роздягнути до пояса*. Також схожі значення і «часової межі»: *sprať do obeda – spať do obědu*. Схожі також будуть значення міри: *premoknúť do nitky – промокнути до нитки*. Але вже відрізняється значення способу з наведенням результату. У словацькій мові в цьому значенні вживається прийменник **do**, в українській – прийменник **в** (**у**). Наприклад: *skrútiť sa do kľbka – скрутитися у клубок*.

Українському прийменнику **до**, що завжди сполучається з родовим відмінком, у деяких словосполученнях відповідає словацький прийменник **na**, який вимагає знахідного відмінка: *zvernutися до нього – obrátiť na sa naňho*. В українській мові прийменник **до** ще вказує на предмет зацікавлення чимось: *ласий до меду, швидкий до роботи, беручий до науки, привітатися до знайомого*. У словацькій мові в цих випадках наявні конструкції без прийменника або з прийменником **na**, **do**: *pochutnat' si na mede, šikovný do roboty, pozdravit' známeho*.

У словацькій мові основним значенням прийменника **od** є вираження просторового значення, наприклад, *od domu, od dvora*, вираження часового значення: *od pondelka, od Vianoc, od konca 50. rokov*, вираження причини: *spievať od radosti*, вираження походження: *zdediť od otca*. Також прийменником **od** у словацькій мові можна виразити і значення мети, у такому разі цей прийменник вживається із абстрактним іменником: *buť dobrý od smádu, užívať od prechladnutia* [Ološtiak 2013, с. 81]. У словацькій мові прийменник **od** вживається при порівнянні з прикметниками другого ступеня: *je odo mňa mladší*. В українській мові існує подібний прийменник **від** (**од**) його значення переважно збігаються зі словацьким прийменником **od**, наприклад, просторове значення: *ходить від хати до хати*, значення причини: *плакати від радості*, значення походження: *отримати від діда*, при порівнянні: *старший від мене*. Однак в українській мові конструкції з **від** (**од**) часто змагаються з іншими конструкціями, наприклад, *повстати від якого часу і повстати з якого часу, від чого вмерти і з чого вмерти, взяти від кожного і взяти з кожного*, що не спостерігається в словацькій мові. Також при вираженні часового значення в українській мові найчастіше може вживатися прийменник **з**, а не **від**: *з кінця шістдесятих років* (зрідка *від кінця шістдесятих років*), *з кінця мину-*

лого століття. У словацькій мові в цьому значенні може бути тільки прийменник **od**: *od konca 60. rokov*. На відміну від словацької мови, в українській мові значення причини частіше виражається прийменником **від**, наприклад, *померти від інфаркту*, а в словацькій у цьому випадку вживається прийменник **na** в знахідному відмінку: *zomrieť na infarkt*.

Наступним прийменником, який пов'язується з родовим відмінком у словацькій та українській мовах, є прийменник **z**. Основним значенням цього прийменника у словацькій мові є значення руху зсередини назовні або зверху донизу: *vujst' z mesta, odísť z domu* [Ološtiak 2013, с. 81]. Подібне значення прийменник **z** має і в українській мові: *вийти з дому, зняти з дерева*. Також у словацькій мові прийменник **z** має значення часу: *film z roku 1986*, походження, матеріал: *cesto z múky*, засобу дії: *vystrelit' z pušky, napit' sa z fľaše* [Ološtiak 2013, с. 81]. Подібні значення прийменник **z** має і в українській мові: *зробити з дерева, з неї будуть люди*. В українській мові цей прийменник ще має значення зовнішнього вигляду людини, предмета, явища: *Жінка в нього була молода і з себе гарна* (Марко Вовчок) [Білодід 1969, с. 484]. І в словацькій, і в українській мовах прийменник **z** вокалізується залежно від позиції у реченні. У словацькій мові це варіант **zo**: *išiel zo školy*, в українській мові наявні аж три варіанти **із**, **зі**, **зо**. **Із** уживається між приголосними (переважно перед **з**, **с**, **ц**, **ч**, **ш**, **щ**): *vzav iz шафи; приїхав із Сімферополя*. **Зі** вживається перед сполученням приголосних, серед яких є **з**, **с**, **ц**, **ч**, **ш**, **щ**: *зустрівся зі старостами груп, пізно прийшов зі школи*. **Зо** (фонетичний варіант **зі**) вживається з числівниками **два**, **три**: *разів зо два*.

Прийменник **za** у словацькій мові при поєднанні з родовим відмінком має значення вираження часових обставин та поєднується з абстрактними іменниками: *vstali za rána, lieta za noci, vysielali za vojny*. Інколи прийменник **za** може мати значення умови: *zmenšuje sa za tepla* [Ološtiak 2013, с. 82]. В українській мові конструкція з прийменником **за** вживається для вираження часових обставин, що супроводжують виконання дії: *За старого Хмеля людей було жменя* (прислів'я), *за чорних днів, за темряви* [Білодід 1969, с. 485]. Також може вказувати на умову: *за всякої погоди, за певної умови*. Отже, прийменник **за** в обох мовах має однакове значення в родовому відмінку.

У словацькій мові з родовим відмінком ще може сполучатися прийменник **podľa**, який може виражати спосіб на основі згоди: *postupovať podľa návodu, kresliť podľa predlohy*, значення походження, який поєднується з конкретними або абстрактними іменниками в родовому відмінку: *podľa mňa, podľa matky patri do rodu, spoznať podľa hlasu* [Ološtiak 2013, с. 82]. В українській мові цей прийменник не має відповідника і переважно перекладається прийменниками **за** або **згідно з** із подібним значенням і пов'язується з орудним відмінком, наприклад, *podľa potreby – за потребою*. Інколи може перекладатися прийменником **по**: *spoznať podľa hlasu – пізнати по голосу*.

Прийменник **u** у словацькій мові поєднується з родовим відмінком і використовується при позначенні якогось простору, середовища, що пов'язується з особою або її посадою: *bol som u*

Palčikov, u otca, u lekára, u suseda, u nás, u vás. Прийменник **в (у)** з родовим відмінком, за свідченням І. Вихованця, є характерним для східнослов'янських мов, тому в українській мові виражає чотири значення: а) просторове значення: *у друга, у будинку, у нашому інституті*, б) значення приналежності: *у дівчини, у птахів, у мене*; в) аблативне значення, г) значення обмеження [Вихованець 1980, с. 121]. В українській мові прийменник **у – в** вживається для того, щоб уникнути збігу приголосних, важких для вимови. У словацькій мові існує окремий прийменник **v**, який пов'язується зі знахідним та місцевим відмінком та може вокалізуватися: *vo firme*.

Прийменник **okrem** у словацькій мові сполучається з родовим відмінком і виражає значення виняткової міри: *všetci prišli, okrem jedného študenta*. В українській мові прийменник **крім (окрім)** також пов'язується тільки з родовим відмінком перед іменником на означення досить відокремлених членів речення, подеколи виділених навіть комою: *іншого, крім тебе любити не буду*.

Українському прийменнику **для**, який пов'язується з родовим відмінком і має значення призначення та мети: *зробити для свого спокою, комісія для впорядкування українського правопису, пристраїй для різання металу* [Вихованець 1980, с. 135], у словацькій мові відповідає прийменник **pre**, який пов'язується тільки зі знахідним відмінком і одним з його значень є значення призначення та мети: *pre domácu spotrebu, vyrábáme pre vývoz* [Oravec 1968, с. 107]. Хоч у словацькій мові в цьому значенні з прийменником **pre** починає конкурувати прийменник **na**: *na vývoz* [Oravec 1968, с. 107]. В українській мові з прийменником **для** зі значенням мети конкурує похідний прийменник **у справах**, який пов'язується з родовим відмінком: *комісія у справах дітей, комісія у справах неповнолітніх, комісія у справах молоді, комітет у справах молоді та юнацтва, комітет у справах національностей та релігій* і вживається зі словами *комісія, комітет* [Вихованець 1980, с. 136]. Тому в словацькій мові в цих виразах вживається прийменник **pre**: *komisia pre mládež, komisia pre koordináciu spolupráce, komisia pre vzdelávanie, mládež, kultúru a výskum, výbor pre otázky zamestnanosti, výbor pre ľudské práva, výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny*.

З родовим відмінком в українській мові ще пов'язується прийменник **біля**, який виражає просторову близькість між предметами або відношення дії до предметів і вступає в синонімічні зв'язки з прийменниками **коло** та **при**, що вживаються з іншими відмінками: *біля вікна – коло вікна, зрубав біля кореня – зрубав при корені*. Однак прийменник **при** виражає тіснішу суміжність предметів, ніж прийменники **біля – коло**. У словацькій мові значення просторової близькості між предметами виражає прийменник **pri**, який пов'язується тільки з місцевим відмінком: *pri rieke, pri okne*.

З давальним відмінком у словацькій мові пов'язуються тільки два первинні прийменники – **k, proti**. Прийменник **k** у словацькій мові має значення напрямку або розташування близько до об'єкта: *ísť k dverám, ísť k lekárovi*. Інколи цей прийменник поєднується з абстрактними іменниками з

часовим значенням: *dokončiť k 1. januáru* [Ološtiak 2013, с. 82]. В українській мові в цих значеннях вживається прийменник **до**, який пов'язується з родовим відмінком: *підійти до дверей, підійти до телефону, іти до лікаря, закінчити до 1 січня*. Однак в українській мові наявний прийменник **к (ік)**, який пов'язується з давальним відмінком, проте має архаїчне значення і трапляється тільки в кількох виразах: *к лихій годині, к бісу*.

Прийменник **proti (oproti)** також пов'язується з давальним відмінком і має значення напрямку до чогось, що знаходиться на протилежному боці: *vukročiť proti nepriateľovi, pozerat' sa proti slnku* [Ološtiak 2013, с. 82]. В українській мові в цьому значенні вживається прийменник **проти**, але в родовому відмінку: *виступити проти ворога, дивитися проти сонця*. При вираженні значення мети прийменник **proti** позначає небажану дію або стан: *liek proti chripke, postriekat' proti hnilobe*. В українській мові зі значенням мети вживається прийменник **проти**, але в родовому відмінку: *подвійна дія проти жирного блиску* або прийменник **від**, але також у родовому відмінку: *ліки від грипу, ліки від головного болю*. У словацькій прийменник **proti** може виражати й допустовість: *urobit' proti zákazu, odísť proti jeho vôli*. В українській мові в цьому значенні вживається прийменник **проти** в родовому відмінку: *зробити проти волі*. В усталених виразах прийменник **proti** має часове значення: *pustiť sa proti noci*. В українській мові наявні подібні вирази, але з прийменником **проти** в родовому відмінку: *проти ночі; Люди вмовили матір не вертатися додому проти ночі*.

Прийменник **na** у словацькій мові пов'язується зі знахідним відмінком та, на відміну від української мови, виражає значення причини: *umrieť na infarkt, zobudíť sa na hluk* [Ološtiak 2013, с. 823]. В українській мові в цьому значенні вживається прийменник **від**: *померти від інфаркту, прокинутися від шуму*.

Наступним прийменником, який пов'язується зі знахідним відмінком, у словацькій мові є прийменник **o**. Тут він має значення місця дотику: *opriet' sa o dvere, priviazať o stĺp*, може виражати значення часового інтервалу: *konat' sa o dva roky, vrátiť sa o hodinu* та значення міри: *je o dva roky starší* [Ološtiak 2013, с. 83]. В українській мові в цих значеннях переважно вживаються прийменники **через, на**: *повернутися через годину, на два роки старший*.

У словацькій мові прийменник **pod** пов'язується зі знахідним відмінком і може виражати значення міри: *teplota klesla pod nulu, pýtať za obraz pod päťtisíc eur* [Ološtiak 2013, с. 83]. В українській мові в цьому значенні переважно вживаються або прислівники, або інші прийменники: *температура нижче нуля, просити за картину менше п'яти тисяч*. Також в українській мові наявні конструкції з прийменник **під** у переносному значенні, але вже з орудним відмінком, наприклад, *бути під чаркою, під п'яну руч зробити, бути під орудою, під керівництвом, під редакцією*. У словацькій мові цей прийменник вживається здебільшого в конструкціях у прямому значенні. Можна вжити прийменник **pod**, наприклад, *pod vedením, pod záštitou, pod dirigentskou taktovkou*, або прийменник **v**: *v redakcii, v redakčnej úprave, v réžii*.

У словацькій мові, на відміну від української, прийменник **pred** може виражати значення мети: *prevolať niekoho pred komisiu, pred súd* [Ološtiak 2013, с. 84]. В українській мові в цьому випадку вживається прийменник **до**: *викликати кого-небудь до суду*.

У словацькій мові прийменник **cez** має часто набуває значення часового простору: *cestovať cez prázdniny, pracovať cez rok*. В українській мові в цьому значенні переважно вживається прийменник **протягом** із родовим відмінком: *працювати протягом року*. Хоча інколи в українській мові, особливо в діалектах, у цьому значенні може вжитися і прийменник **через**, наприклад, *говорити через усю дорогу* (себто «протягом усієї дороги»), *голодувати через усю зиму, тяглося через увесь місяць*. Також в українській мові досить поширені конструкції з **через** на означення причини, засобу, посередництва: *почути через людей*. Словацькою мовою ці конструкції можна перекласти тільки з прийменником **od** із родовим відмінком: *počut' od ľudí*. На відміну від словацької, в українській мові розвинулися й прислівникові значення прийменника **через**, наприклад, *через лад брехати, через край напиться, через силу прийти*. Словацькою мовою такі вирази можна перекласти тільки за допомогою прислівника: *nasilu klamať, nasilu prísť*.

В українській мові, на відміну від словацької, із знахідним відмінком ще поєднуються прийменники з (**із, зі...**), в (**у, по, крізь**).

Прийменник з (**із, зі, зо...**) із знахідним відмінком визначає приблизність у словосполученнях: *з хату завбільшки, з палець завдовжки, з тиждень минуло, з сотню дати, з двадцять душ прийшло, років зо два тому*. У словацькій мові такі вирази вживаються без прийменника, де приблизність виражається за допомогою **ako, asi**: *vel'kosti domu, vel'ký ako dom, asi týždeň prešiel*.

Прийменник в (**у**) із знахідним відмінком насамперед визначає об'єкт дії, а саме, що вона направлена на середні частини того предмета: *увійшов у хату, улучив у галку, поїхав у місто*. У словацькій мові в цьому значенні вживається прийменник **do** з родовим відмінком: *vošiel do domu, (od)išiel do mesta*. Також при багатьох дієсловах в словосполученнях іменники після **в (у)** мають різні інші, особливо прислівникові значення: *удатися в батька, перейти річку в брід, вдавнятися в тузу, порубати в пень, вирости колос у колос*. У словацькій мові ці вирази можна перекласти за допомогою прийменників **na, cez** із знахідним відмінком: *podat' sa na otca* (розм.), *prejst' rieku cez brod*, або з прийменниками **do, ku** з родовим та давальним відмінком: *zrúbat' do pňa, vyrást' klas ku klásku*.

Із знахідним відмінком прийменник **po** вживається на означення мети граматичної дії та її межі. Найвний переважно при дієсловах із значенням руху: *іти по хліб, поїхати по сіно, послати по рибу, по сіль*. У словацькій мові в цьому значенні переважно вживається прийменник **na** зі знахідним від-

мінком: *íst' na chlieb, poslat' na ryby íst' na trávu*, але інколи може бути і прийменник **po**: *íst' po seno*. У сполученні зі вказівним займенником або порядковими прикметниками прийменник **po** уточнює місце дії: *po той бік, po сей бік* [Білодід 1969, с. 494]. У словацькій мові в цьому значенні вживається прийменник **na**: *na tamtej strane, na tejto strane*.

В українській мові, на відміну від словацької, ще наявний прийменник **крізь**, який поєднується лише з формою знахідного відмінка і вказує на середовище, оточення, в межах яких відбувається дія: *«Крізь ніч, крізь бурі, крізь тумани...»* (М. Рильський) [Білодід 1969, с. 487]. У словацькій мові в цьому значенні вживається прийменник **cez** також зі знахідним відмінком: *cez noc, cez búrky, cez hmly*.

Висновки. Отже, зіставний аналіз словацьких та українських прийменників із родовим, давальним та знахідним відмінками показав, що словацькому прийменнику в українській мові і, навпаки, українському прийменнику в словацькій мові може відповідати: а) конструкція з іншим прийменником: *naliat' do pohára, íst' do školy, do práce – наливати в склянку, йти у школу, на роботу, podľa potreby – за потребою; umriet' na infarkt, zobudít' sa na hluk – померти від інфаркту, прокинутися від шуму; pracovať cez rok – працювати протягом року, prevolať niekoho pred súd – викликати кого-небудь до суду*; б) безприйменниковий зворот: *privítajú sa do знайомого – pozdravít' známeho*; в) конструкція з подібним прийменником, але в іншому відмінку: *vykročiť proti nepriateľovi, pozerat' sa proti slnku – виступити проти ворога, дивитися проти сонця; postavít' sa pred auditórium – стояти перед аудиторією*.

Тільки в трьох прийменниках **bez, za i okrem** збігаються всі значення в родовому відмінку, і ці прийменники в обох мовах вживаються однаково. Окрім того, в українській мові первинних прийменників, які пов'язуються з родовим відмінком, удвічі більше. Хоча, як зазначає Н. Куш, точно поділити прийменники на первинні та вторинні неможливо, тому що їхні етимологічні й синхронічні характеристики не завжди збігаються. Так, деякі з них, зокрема **крім, крізь, ради, завдяки** та інші, деєтимологізувалися, тобто в сучасній українській мові зникли слова, від яких вони утворилися, внаслідок чого прийменники стали сприйматися як непохідні. На думку окремих науковців, навіть власне непохідні прийменники типу **в, на, з** тощо утворилися від повнозначних слів. Тому під час поділу прийменників на первинні, тобто такі, які походять від самостійних слів, отримуємо їхнє кількісне співвідношення залежно від синхронічного або діахронічного підходу класифікації. Наприклад, синхронічно первинні прийменники типу **між, крізь** є діахронічно вторинними [Куш 2006, с. 94]. Можливо, тому в словацькій мові менша кількість первинних прийменників, які пов'язуються з родовим відмінком, ніж в українській мові.

Література

1. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови. Київ: Наукова думка, 1980. 285 с.
2. Куш Н. Прийменник: основні підходи вивчення, лексико-граматичні ознаки, перспективи дослідження. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Вип. 14. Укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: ДонНУ, 2006. С. 90–95.
3. Пахомова С., Джоганик Я. Словацька мова. Ужгород: Графіка, 2008. 472 с.

4. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. За ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1969. 583 с.
5. Horák E. Východiská pre konfrontáciu predložkového systému slovenčiny s inými jazykmi. *Studia Academica Slovaca*. 18. Red. J. Mistřík. Bratislava: Alfa, 1989. S. 167–183.
6. Kesselová J. Funkčno-sémantické vlastnosti predložiek v spontánnej komunikácii detí. *Slovenská reč*, 66, 2001, č. 4. S. 204–217.
7. Ološtiak M., Ivanová M. Kapitoly z lexikológie (Lexikálna syntagmatika a viacslóvné pomenovania). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. 251 s.
8. Oravec J. Slovenské predložky v praxi. Bratislava: Slovenské ped. nakl., 1968. 232 s.
9. Vojteková M. Predložky v spisovnej slovenčine a poľštine. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008. 163 s.

References

1. Vykhovanets I.R. (1980) Pryimennykova systema ukraïnskoï movy [The prepositional system of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. 285 s. [in Ukrainian].
2. Kushch N. (2006) Pryimennyk: osnovni pidchody vyvchennia, lexyko-hramatychni oznaky, perspektyvy doslidzhennia [Preposition: basic study approaches, lexical and grammatical features, research perspectives] *Linhvistychni studii: zb. nauk. prats*. Vyp. 14. Ukl. Anatolii Zahnitko (nauk. red.) ta in. Donetsk: DonNU. S. 90–95 [in Ukrainian].
3. Pakhomova S., Džoganík J. (2008) Slovatska mova [Slovak language]. Uzhhorod: Hrafika. 472 s. [in Ukrainian].
4. Suchasna ukraïnska literaturna mova. Morfolohia (1969) [Modern Ukrainian literary language. Morphology] / za red. I. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka. 583 s. [in Ukrainian].
5. Horák E. (1989) Východiská pre konfrontáciu predložkového systému slovenčiny s inými jazykmi [Starting points for the confrontation of the Slovak prepositional system with other languages]. *Studia Academica Slovaca*. 18. Red. J. Mistřík. Bratislava: Alfa. S. 167–183 [in Slovak].
6. Kesselová J. (2001) Funkčno-sémantické vlastnosti predložiek v spontánnej komunikácii detí [Functional-semantic properties of prepositions in children's spontaneous communication]. *Slovenská reč*, 66, č. 4. S. 204–217 [in Slovak].
7. Ološtiak M., Ivanová M. (2013) Kapitoly z lexikológie (Lexikálna syntagmatika a viacslóvné pomenovania) [Chapters from lexicology (Lexical syntagmatics and multi-word names)]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 251 s. [in Slovak].
8. Oravec J. (1968) Slovenské predložky v praxi [Slovak prepositions in practice]. Bratislava: Slovenské ped. nakl. 232 s. [in Slovak].
9. Vojteková M. (2008) Predložky v spisovnej slovenčine a poľštine [Prepositions in literary Slovak and Polish]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 163 s. [in Slovak].

SIMPLE PREPOSITIONS IN SLOVAK AND UKRAINIAN LANGUAGES

Abstract. The article examines the simple underived prepositions of the Slovak language, which are associated with the genitive, dative, and accusative case, in comparison with the Ukrainian language. Problematic issues in the use of prepositions in both languages are highlighted.

The relevance of the study is determined by the fact that the prepositions of the Slovak language in comparison with the Ukrainian language have not been studied much. Most of the simple underived prepositions of the Slovak and Ukrainian languages are ancient. The origin of these prepositions goes back to the Proto-Slavic language, therefore, on the one hand, they are similar in form and use, but, on the other hand, at the modern level of the Slovak and Ukrainian languages, there are quite a lot of differences in the use of prepositions, since the same preposition in different languages can express different semantic relations, which causes difficulties in their study and assimilation.

The purpose of our research is to show, according to the principle of «form to content», the similarities and differences in the use of some non-derivative prepositions in the Slovak and Ukrainian languages with genitive, dative and accusative cases. This method can show a better explanation of the use and meaning of some prepositions in both languages, especially when studying the similar Slavic language as a foreign language.

A comparative analysis of Slovak and Ukrainian prepositions with genitive, dative and accusative cases showed that the following can correspond to a Slovak preposition in the Ukrainian language and vice versa to a Ukrainian preposition in the Slovak language: a construction with a different preposition, a prepositional inversion, a construction with a similar preposition, but in a different case.

Only three prepositions *bez*, *za* and *okrem* have the same meaning in the genitive case and these prepositions are used in the same way in both languages. In addition, in the Ukrainian language there are twice as many underived prepositions that are connected with the genitive case.

Keywords: preposition, case, form, noun, Slovak language, Ukrainian language.

© Буднікова Л., 2023 р.

Леся Буднікова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; lesia.budnikova@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-5964-1019>

Lesia Budnikova – Candidate of Philology, Associate Professor of the Slovak Filology Department of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; lesia.budnikova@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-5964-1019>